

ОЦЕНКА НА ИНОВАЦИИТЕ В ПРЕДПРИЯТИЯТА: ТЕОРЕТИЧНИ АСПЕКТИ

Росица Чобанова

Институт за икономически изследвания при БАН

Как да се цитира тази статия / How to cite this article:

Chobanova, R. (2023). Otsenka na inovatsiite v predpriyatiyata: teoretichni aspekti. (Evaluation of innovations in enterprises: theoretical aspects. *Economic Thought Journal*, 68 (4), 359-379 (in Bulgarian). <https://doi.org/10.56497/etj2368401>

To link to this article / Връзка към статията:

<https://etj.iki.bas.bg/microeconomics/2023/10/17/ocenka-na-inovaciite-v-predpriyatiyata-teoretini-aspekti>

Published online / Публикувана онлайн: 17 October 2023

Submit your article to this journal / Изпратете статия за публикуване

<https://etj.iki.bas.bg>

Article views / Статията е видяна:

View related articles / Други подобни статии:

View Crossmark data / Вж. информация от Crossmark:

Citing articles / Цитиращи статии:

View citing articles / Вж. цитиращи статии:

ОЦЕНКА НА ИНОВАЦИИТЕ В ПРЕДПРИЯТИЯТА: ТЕОРЕТИЧНИ АСПЕКТИ

Росица Чобанова

Институт за икономически изследвания при Българската академия на науките

Резюме: Проблемът за оценката на иновациите в предприятията като оценка на постигане на поставени стратегически цели на развитието им е особено актуален и значим в условията на преход към нов стадий на икономическо развитие и свързаните с него преформулиране на мисиите и целите на предприятията и съответната държавна стратегия и политика. Във връзка с това представеното изследване има за цел да систематизира различните позиции по този проблем. Установени са различни цели на обновяването, респ. различен контекст на оценките, свързани с конкуренцията, с големината на предприятията, с благосъстоянието, с общия интерес, с новата технологична парадигма и др., от една страна, и различни причини и последици, от друга. Отграничени са гледни точки по отношение на оценката на иновациите на представители на школи на икономическата мисъл, които дискутират поставения от практиката проблем, като тези на Брандайс и неговите привърженици, на университетите в Харвард, Оксфорд и Чикаго, на последователите на Шумпетер, на Портър, на ордолибералите и др. Посочено е, че съвременните дискусии за иновациите в предприятията и тяхната оценка все повече се свързват с текущите потребности на практиката – инициране на закони за конкуренцията, решаване на съвременни предизвикателства, които са резултат от ускоряването на промените в използваните технологии, и др. Направеният преглед и систематизация на дебатите в българската литература показват, че те се фокусират върху формулирането на целта на развитието.

В заключение се подчертава, че е необходимо да се преодолее дескриптивният подход при изследване на проблемите на развитието (и на оценката на иновациите в предприятията в частност) и да се премине към проблемноориентиран подход, насочен към определяне и решаване на проблеми на практиката.

Ключови думи: икономическо развитие; иновации; оценка; предприятия; държавна политика

JEL codes: A13; B52; L21; L25; O38

DOI: <https://doi.org/10.56497/etj2368401>

Received 26 July 2023

Revised 22 August 2023

Accepted 25 September 2023

Въведение

Оценката на иновациите в предприятията като оценка на постигане на поставени стратегически цели на развитието им е важен проблем на прехода към нов стадий на развитие на националното стопанство. В теоретичен план съдържателната характеристика на този преход се свързва с промяна на целта, на субекта и на механизма на развитие (по Хегел) в рамките на съществуващи и нови концепции за развитие, както и със значението на предприятията за осъществяването на новите цели, което ги прави микрофундамент на прехода към нов стадий на развитие на националната и на световната икономика. Това, наред със съществуващите, поставя редица нови проблеми пред теорията и практиката на обновяването.

При определянето на оценката на иновациите в предприятията като оценка на приноса на обновяването за постигане на определена цел разграничаваме два подхода: технико-икономически и социално-икономически. Първият се отнася до цели, отразяващи технико-икономически измерения на въвеждане на новости (например въвеждане на нова технология, която е по-производителна от всички подобни технологии в света, безотпадно използване на стратегически суровини и т.н.). Тук обаче акцентираме върху прилагането на втория подход (социално-икономическия), който оценява постигането на поставените цели от собствениците на предприятията и/или от обществото. Това е обусловено от няколко причини:

Първо, в българската литература липсват дискусии по въпросите за оценката на иновациите, макар че те имат над 130-годишна история, чието начало е поставено с приемането на антитръстовите закони в Съединените щати през 1890 г., и въпреки тенденцията към разширяването им от 70-те години на миналия век досега.

На второ място, с приемането на Закона за защита на конкуренцията от 1991 г., неговата актуализация и последваща отмяна с приемането на нов закон през 1998 г., в България се разкрива широко поле за съвременни анализи, но икономическата колегия остава длъжник на националната практика на формиране на иновационна политика.

Трето, значението на такава дискусия нараства при определяне на мисиите и целите на предприятията при прехода към нов стадий на развитие на икономиката.

В тази връзка целта на изследването е да систематизира различните позиции по въпроса за оценка на иновациите в предприятията, като постави акцент върху позицията на българските изследователи и формулира изводи и препоръки.

Състояние на изследванията върху оценката на иновациите в предприятията

Иновациите в предприятията и тяхната оценка са обект на широк кръг от дискусии в научната общност, на които се поставят различни въпроси, прилагат се различни подходи и се защитават различни тези. Дискутира се същността и съдържанието на иновациите в предприятията, причините, които ги пораждат, както и последиците за фирмите и за обществото. Особено внимание се отделя на целите на обновяването, с чието постигане се оценяват иновациите в предприятията. Сред тях се открояват създаването на конкурентна среда чрез антитръстово законодателство; повишаването на благосъстоянието на населението; удовлетворяването на общия интерес; съкращаването на транзакционните разходи и др., като се прилага статичен и динамичен подход. Основните позиции в дискусиите за целта на иновациите в предприятията по-нататък се разглеждат в рамките на защитавани тези в съвременни школи на икономическо мислене, в чийто обхват на изследователски интерес е включен и проблемът за оценката на иновациите в предприятията от гледна точка на приноса им за постигане на цели, поставени от обществото.

Брандейска школа

Както повечето школи на икономическо мислене, представителите на тази школа, чийто основоположник е Louis Brandeis (1856 – 1941), приемат иновациите като първа цел и резултат от конкуренцията и от тази позиция се предлагат съответни политики. Те твърдят, че иновацията е благоприятно повлияна от антитръстовото законодателство и не е необходимо провеждането на допълнителни изследвания, а съответно и приемането на нови закони, които да ги стимулират. Например в изявление на помощник главния прокурор Джоел И. Клайн (Антитръстов отдел на Министерството на правосъдието на САЩ, Подкомитет по антитръстови правила, бизнес права и конкуренция) пред Комисията по съдебната власт се посочва, че „колкото по-важни стават иновациите за обществото, толкова по-важно е да се запазят икономическите стимули за иновации. Навременното и ефективно прилагане на антитръстовите правила може да бъде от съществено значение за запазването на средата, в която новите и старите дружества, големи и малки, могат да бъдат уверени, че няма да има антиконкурентни бариери за пускането на техните нови продукти и услуги на пазара” (вж. U.S. Senate, 2000).

За тази школа е характерно прилагането на политика на конкуренция, която се стреми да отклони фокуса на антитръстовото законодателство от целта за икономическото благосъстояние към целта за създаване на хомогенна икономика, състояща се от малки фирми.

Необрандейска школа

Необрандейците полагат усилия да върнат отхвърлената по-рано парадигма „структура – поведение – производителност (SCP)“, която преобладава през 50-те и 60-те години на миналия век (Atkinson, 2021). В рамките на тази парадигма се приема, че структурата на индустрията обуславя поведението на фирмите, което от своя страна определя представянето на пазара. Парадигмата на SCP предполага, че колкото по-атомистична е пазарната структура, толкова по-конкурентоспособни са фирмите, работещи на този пазар. Целта е пазарите да се деконцентрират (фрагментират) независимо от разходите, свързани със загубите от мащаба или с регулаторните бариери, като по този начин създават експанзия и иновации (Kennedy, 2020). С други думи, смята се, че по-малките компании с по-слаба пазарна мощ осигуряват по-високо ниво на конкуренция, което от своя страна може да стимулира иновациите (Evans, Schmalensee, 2002).

Харвардска и Оксфордска школи

Техните представители защитават тезата, че само в редки случаи иновациите се възприемат и като най-свързан с пазарните структури източник на конкуренция. Основание за това критично отношение е прилагането на динамичен подход (Теесе, 2009; Chandler, 1990) и на статистически измервания на зависимостта на обновяването от концентрацията на фирмената дейност (Теесе, 2009), известна като парадигма „структура – поведение – производителност“. Тази парадигма е отхвърлена от Жан Тирол в „Теорията на индустриалната организация“, която въвежда модели на частично равновесие (Tirole, 1988; Maskin, Tirole, 1987).

Чикагска школа

От създаването на антитръстовите закони в Съединените щати през 1890 г. Чикагската школа се фокусира върху икономическия им анализ. Тази тенденция се засилва от 70-те години на миналия век. Антитръстовият икономически анализ дефинира ефектите от понижаването на благосъстоянието спрямо повишаването му в резултат от промяна в поведението на наблюдавани фирми. Определена е оценка на одобрение за поведението на фирмите, което носи нетни печалби от повишаването на благосъстоянието – то се смята за антиконкурентно, когато се базира на установени по-високи цени. С други думи, при оценката на печалбите и на загубите икономическите ефекти, а не законовите презумпции или идеологическите предпочитания за малките фирми и конкуренцията играят все по-голяма роля за благосъстоянието от поведението на фирмите. Икономистите от тази школа разбират по-добре и процеса на осъществяване на икономии от мащаба и свързаната с тях ефективност, генерирана от неатомис-

тична пазарна структура, при която несъвършената конкуренция е не само неизбежна, но е и необходимо условие за подобряване на икономическото благосъстояние (Gaffard and Quéré, 2006). При нея съперничеството между фирмите не води до прекомерни турбуленции, които да възпрепятстват жизнеспособността на процеса на промяна. Това изисква подходящи (т.е. временни и променящи се) пазарни несъвършенства, които предотвратяват прекомерните и кумулативни пазарни неравновесия и по този начин поддържат процеса на растеж.

Въпреки това както необрандейците, така и сподвижниците на Чикагската школа поддържат идеала за перфектна конкуренция (вж. Robinson, 1933; 1934). Описвайки как несъвършената конкуренция е присъща на предприемаческите ренти, те отбелязват, че за индустрии, които наистина имат значение за растежа и иновациите, перфектната конкуренция е неосъществима и нежелана.

Съвременните необрандейци подкрепят решения, съответстващи на популисткия възглед за перфектната конкуренция и подкрепят идеите на немската ордолиберална школа.

Ордолиберална школа

Ордолибералната школа (Vöhm, 1979) по своята същност е статична и пренебрегва предприемаческите печалби като мотив и резултат от иновациите. Тя дава предимство на правото на конкурентите да имат икономическа свобода и не взема под внимание съображенията за ефективност и иновации.

За несъстоятелността на тази парадигма свидетелстват най-слабо развитите държави в света – в тях има малко на брой големи фирми за сметка на много на брой, но малки по размер фирми, огромната част от които работят при безпощадните условия на неформалната (сивата) икономика. Според ЦРУ, ако съществуваше линейна зависимост между интензивността на конкуренцията между предприятията, в които делът на самонаетите или на работещите в семеен бизнес е изключително висок, а съотношението на концентрация на пазара е твърде ниско, от една страна, и просперитетата на развиващите се страни, от друга, последните биха били сред най-богатите в света, а не сред най-бедните (Central Intelligence Agency, 2016).

Шумпетерианска школа

Напоследък изследователите и политиците все по-често разсъждават в нова интелектуална рамка за антитръстови реформи, основана на идеите на Шумпетер. Те се фокусират по-малко върху конкуренцията заради самата конкуренция и повече върху създаването на динамични умения на фирмата да стимулира производителността, иновациите и глобалната конкурентоспособност. Изходна

теоретична основа за формирането на новата икономическа парадигма е разбирането на иновациите като ядро на икономическата промяна¹. Според Шумпетер „радикалните“ иновации водят до големите трансформации в света, докато „постепенните“ иновации допълват непрекъснато процеса на промяна. Шумпетер формулира следните видове иновации, водещи до нови комбинации на средствата за производство и формиращи съдържанието на икономическото развитие (вж. Schumpeter, 2008 [1934], p. 13):

- въвеждане на нов продукт (продукт, който не е познат за потребителя) или качествена промяна на съществуващ продукт;
- въвеждане на нов метод на производство, който все още не е експериментиран в съответния отрасъл и не е непременно основан на ново научно откритие и който може да се състои в нов начин на търговско приложение на определена стока;
- усвояване на нов пазар, т.е. на който даден производствен отрасъл не е навлизал във въпросната страна или този пазар не е съществувал преди;
- получаване на нови източници на суровини или полуфабрикати, независимо дали те са съществували, или просто не е отчитано тяхното съществуване, или се е смятало, че са недостъпни, или е трябвало да се създадат;
- създаване на нова организация в индустрията – установяване на монополна позиция (например чрез тръст) или разрушаване на монополна позиция на друго предприятие.

Според Шумпетер основната причина, която поражда иновациите, е че фирмите се стремят към *икономически ренти*. Новото е източник на известно предимство за иноватора. При обновяване на производствен процес, повишаващ производителността, фирмата получава предимство пред конкурентите си благодарение на намалените разходи, което ѝ позволява да извлече по-добра от преобладаващата на пазара цена. В зависимост от еластичността на търсенето тя може да използва комбинация от по-ниска цена и по-висока добавена стойност от тези на конкурентите си, за да спечели пазарен дял и да си осигури допълнителни постоянни доходи. В случай на обновяване на продукт фирмата получава монополна позиция благодарение или на патент (законен монопол), или на закъснението, с което конкурентите имитират продукта. Монополната позиция дава възможност на фирмата да определи по-висока цена, отколкото

¹ Този постулат е доказан не само в трудовете на Шумпетер от началото до средата на XX век. Той е в основата и на Марксовата теория за общественно-икономическите формации (XIX век), според която степента на развитие на производителните сили обуславя характера и степента на развитие на производствените отношения и отгук – тя е определяща форма на организация на икономиката и на обществото.

би била възможна на конкурентния пазар, и по този начин да получи рента.

Друга причина за обновяване на предприятията според Шумпетер е *значението на конкурентната позиция*. Фирмите правят иновации, за да защитят своята конкурентна позиция, както и за да намерят предимство пред конкурентите. Това е стимулът за създаване и за използване на нови знания за икономическо развитие.

Шумпетер отбелязва, че техническата промяна съвсем не протича гладко. Новите технологии се конкурират с вече съществуващите и в много случаи ги заменят. Тези процеси на технологично разпространение често са продължителни и обикновено включват постепенни подобрения както на новите, така и на съществуващите технологии. В създалата се „суматоха“ новите фирми изместват титулярите, които по-трудно се приспособяват. Техническата промяна генерира преразпределение на ресурси, вкл. трудови, между отраслите и между фирмите. Тя може да означава и разрушение, но може също и да включва взаимни предимства и подкрепа между конкурентите или между доставчиците, производителите и клиентите.

Новата теоретична парадигма на Портър

Майкъл Портър аргументира необходимостта от *нова теоретична парадигма*, която „да открие подобренията и иновациите в методите като свой централен компонент“ (Портър, 2004, с. 35). Той обосновава значението на националните икономически структури, ценности, култури, институции и история за конкурентния успех на индустриите и на компаниите (пак там, с. 33). Портър установява, че „компаниите в крайна сметка няма да успеят, ако не базират стратегиите си върху подобрението и иновациите“ (с. 45). Въз основа на изследване на стратегиите за разпределение на ресурсите и постигане на икономически растеж на повече от 100 отрасли в над 10 промишленоразвити страни той стига до извода, че „умението икономиката да се модернизира силно зависи от позициите на националните фирми в тази нейна част, която е изложена на международна конкуренция“ (с. 653). Същевременно „постигането на конкурентно предимство в индустриите и подкрепящите сектори изисква предварително съществуване на база от изявени местни компании и високи равнища на технологични умения“ (с. 673).

Състояние на изследванията по проблема в България

Оценката на иновациите в предприятията като оценка на постигане на определени цели има своето място в българската икономическа литература. Специфична особеност на дискусиите е, че те се фокусират основно върху формули-

ране на целите на развитие, като оценките на постигането им чрез обновяване се правят от доста ограничен кръг от автори. Основно се дискутират факторите, които определят промяната в целта на развитие. Неприлагането на социално-икономически подход при анализа се обуславя от факта, че до 1991 г. в България липсва правна уредба в областта на конкуренцията и монополното положение.

След политическите промени през 1989 г. тази ситуация бързо се променя. През 1991 г.² е приет Законът за защита на конкуренцията (ЗЗК), който през 1998 г. е отменен с приемането на нов закон³. На 1 януари 2007 г. България се присъединява към Европейския съюз, а с това, както и във всяка държава членка, правото на ЕС става част от правната ни система с върховенство над вътрешните (националните) норми, които му противоречат. За да се осигури съвместимост с европейското право и възможност за паралелно и непротиворечиво правоприлагане, през ноември 2008 г. българският парламент приема нов Закон за защита на конкуренцията, който отменя изцяло този от 1998 г. Сегашният ЗЗК е изменен неколккратно, вкл. през последните 10 години, като всички изменения следват тенденциите на европейското конкурентно право и транспонират съответните актове на ЕС в тази област. Основните тенденции са в посока към осигуряване на независимостта и разширяване правомощията на Комисията за защита на конкуренцията, вкл. по разследване и извършване на процесуални действия (например претърсване и изземване), но при въвеждане на засилени гаранции за правото на защита.

По-късното въвеждане на тези регулации определя и липсата на значими икономически дискусии относно оценката на иновациите в българските предприятия от гледна точка на постигането на определени цели в условия на пазарна икономика. В същото време трябва да се отчете приносът на Р. Илева в поставянето и дефинирането на предложения за решаване на проблема за пазарната

² В първия закон за конкуренцията от 1991 г. са уредени основните институти на конкурентното право като монополното положение, забранените споразумения и нелоялната конкуренция. Създава се специализиран държавен орган за защита на конкуренцията – Комисията за защита на конкуренцията (КЗК). Правомощията на КЗК по този закон (днес отменен) са сравнително ограничени и са в две насоки: да предлага по съответния ред отмяна на административни актове на органи на държавното управление, издадени в нарушение на ЗЗК от 1991 г., и да изисква по съдебен ред налагането на санкции при незаконно създаване или при злоупотреба с монополно положение, нелоялна конкуренция, както и при ограничаване на конкуренцията. С други думи, първоначално КЗК разполага само със сезиращи правомощия при установяване на нарушение на ЗЗК да предяви иск пред окръжния съд (вж. Конкурентно право в България, 2021).

³ Вторият закон за конкуренцията от 1998 г. урежда в по-голяма дълбочина областта на конкурентното право в сравнение със Закона от 1991 г. Разширяват се и компетенциите на КЗК, като тя се превръща в независим специализиран държавен орган, който може да налага имуществени санкции и глоби с решение, подлежащо на обжалване пред Върховния административен съд (вж. Конкурентно право в България, 2021).

стратегия и конкурентоспособността на българските предприятия (Илева, 2005), както и на Я. Марангозов, който поставя въпроса за правната регулация на отношенията на конкуренция между предприятията и тяхното развитие в рамките на работни материали на Института за икономически изследвания при БАН.

Значимите дискусии след промените през 1989 г. се концентрират основно върху необходимостта от промяна в целта на развитие на предприятията и на стопанството като цяло при пазарна икономика, от една страна, и върху промяната на съдържанието на целта на обновяването в предприятията, от друга.

Промяната в целта на обновяване на предприятията при пазарна икономика се свързва с влиянието на различни фактори. Ив. Ангелов достига до заключението, че отварянето за търговия и свободно движение на капитали и труд често се превръща в източник на нарастващи различия и че „през последните години най-впечатляващо икономическо и социално-икономическо развитие постигнаха страните, които не прилагат слепо предписанията на неокласическата школа“ (Ангелов, 2004, с. 13). Ст. Савов защитава тезата, че икономическият растеж у нас не зарежда с оптимизъм, защото не води до повишаване на равнището и на качеството на живот на нискодоходните групи от населението (Савов, 2004). Отчита се, че преходът към пазарна икономика е съпроводен от нов начин на използване на националните ресурси (Илиев, 2003).

Ат. Леонидов обобщава, че в напредналите държави се разгръща тенденция към нов тип растеж на икономиката, основаващ се върху въздействието на ключовата роля на новите фактори – човешки капитал, внедряване на високи технологии и иновации, създаване на нови продукти и процеси, дълбоки промени в организацията на производството, на науката и на научните изследвания, съществени изменения в предприемачеството и т.н., и че икономическият растеж се превръща във феномен с нарастваща комплексност (Леонидов, 2003, с. 20).

Очертава се необходимостта и от нови механизми за осъществяване на целите на развитието, като се поставя въпросът за развитието на корпоративното управление в приватизираните предприятия (Георгиев, Керемидчиев, 1999); за корпоратизмът като нов тип социално-икономическа система (Найденев, 2002); за нов тип обществено въздействие (говернанс) на базата на координирано взаимодействие между институционалните партньори (Чобанова, 2012).

През последните години работата в областта на иновациите в предприятията се фокусира върху тяхното търсене и финансиране (Чобанова, 2015), върху вътрешните за предприятията фактори за повече иновации. Формулират се хипотези, сходни с твърденията на Портър, който, както беше посочено, определя значението на националните икономически структури, ценности, култури, инс-

титущии и история за конкурентния успех на компаниите. По-конкретно, отбелязва се, че социокултурната среда не е задължително негативна или позитивна, а по-скоро може да се тълкува като съвместима или несъвместима с дадени иновативни предложения, за които например потенциалът се оказва наличен, но се констатира недостатъчен иновационен капацитет (Milanova, Naydenova, 2023, pp. 155-156, 163).

Направените анализи върху състоянието на корпоративното управление (М. Димитров, Пл. Чипев, Р. Бакърджиева, Сп. Керемидчиев, М. Неделчев) дават основание, интерпретирайки в необрандейски стил, да се достигне до извода, че иновациите логично следват доброто корпоративно управление и спазването на съответни препоръки на приети кодекси за корпоративна социална отговорност (вж. Димитров и др., 2014; Керемидчиев, Неделчев, 2020) и не е необходимо да се предприемат допълнителни мерки за стимулиране на иновациите.

Дискусиите за съдържанието на целта на обновяването на предприятията в България

Обновяването на предприятията е пряко свързано с целите на развитието. Преходът към пазарна икономика, съпроводен с ускорени промени на технологиите, няма недвусмислено очертани, определени от обществото цели. В резултат от това след 1990 г. икономиката на България се развива без ясно дефинирана стратегия за разлика от предишния 40-годишен период. Във фундаменталния труд на Иван Илиев „Икономиката на България през периода 1949 – 2001 г.“ в зависимост от наличието на цел и нейното съдържание се определят три периода на развитие на националната икономика от средата на миналия век насам (Илиев, 2004, с. 2-3):

- от 1949 до 1960 г. – преход от неразвит капитализъм към държавен социализъм; период на екстензивно развитие при ясни цели и идеи как да се постигнат. Те са формирани при прилагане на теориите за възпроизводството, за обществено-икономическите формации и за ролята на обществената форма на собственост;
- от 1961 до 1989 г. – изграждане на реалния държавен социализъм; възходящо развитие на икономиката до 1981 г., след което следва период „на възраждане и развитие на диспропорциите и прерастването им в криза в края на периода“, намираща израз в нарастващия дефицит.
- от 1991 до 2001 г. – период, в който „връзките и взаимоотношенията между развитието на икономиката и провежданата политика от органите на властта са изключително сложни и разнопосочни“, т.е. липсва ясно

формулирана цел и приоритетност на задачите на икономическото развитие на страната.

Сред българските учени проблемът за стратегията става обект на внимание едва в началото на XXI век, но вече има няколко основни виждания относно стратегията за развитието на българското общество и икономика.

В излезлия през ноември 2003 г. колективен труд „Икономиката на България и ЕС – стратегия за догонващо икономическо развитие до 2020 г.“ Ив. Ангелов поставя въпроса за формирането на стратегия за развитие на националната икономика. В центъра ѝ според него трябва да са дългосрочните проблеми (към 2010 и 2020 г.) на догонващото икономическо развитие, като „догонването означава намаляване на разстоянието между България и другите страни по най-важните показатели“ (с. 8).

Ив. Ангелов твърди, че стратегическите цели на догонващото икономическо развитие са: „растеж на БВП; производителност и конкурентоспособност; заетост на работната сила; доходи и потребление; достъп до образование и квалификация; развитие на науката и научното обслужване; повишаване на иновационната активност и компютърна грамотност; смекчаване на демографската криза; регионално развитие и местно самоуправление; свободна миграция и трудова мобилност“ (с. 8 и 9). Формулирането на стратегически цели е значителна крачка напред, която позволява да се дефинират икономическите проблеми, въпреки че не е ясен подходът при определянето на съвкупността от целите – защо е избран именно този набор от показатели, а не някой различен, например Индекс за човешкото развитие⁴ или Индекс на бедността⁵, или друг.

Ил. Балабанов свързва стратегията с необходимостта всяка страна самостоятелно, предимно по прагматичен начин, да разкрива „своя“ път към нов модел за „стратегия за обществено-икономическо развитие, основана върху масирани знания и иновации“ (Балабанов, 2006, с. 454-455). Този подход според автора се налага, тъй като същността на икономиката и на обществото на знанието „е все още неизяснена и неразработена в практически приложима теория“ (пак там, с. 453-454). Като поставя проблема за развитието на малките страни в контекста на глобализацията, А. Недялкова обобщава, че „засега е ясно, че те страдат от

⁴ UN's Human Development Index (HDI) – измерва средните за страната постижения в три основни направления на човешкото развитие: очаквана средна продължителност на живота (life expectancy), равнище на образование (educational attainment) и преизчислен реален доход на човек от населението.

⁵ UN's Human Poverty Index (HPI) – измерва бедността чрез процента на населението, което се очаква да почине преди 40-годишна възраст, процента на неграмотното възрастно население, процента на населението без достъп до здравни услуги и до питейна вода, процента на децата до 5-годишна възраст с тегло, по-ниско от нормалното.

глобализацията” (Недялкова, 2004, с. 65).

Проблемът за избора на основна цел и приоритетни задачи като предпоставка за обновяването на икономиката е сложен и многоаспектен. В колективната монография „Догонващото развитие“ В. Проданов обобщава, че във връзка с основния въпрос „как да настигнем по-напредналите от нас страни“ „партии и политици яростно спорят как и в какво да следваме или да не следваме развитите страни, доколко да се съобразяваме с тях или не, дали влизането в Европейския съюз ще ни направи същите като западноевропейските народи, или трябва да запазим нещо от нашата идентичност, кои от стандартите, моделите, еталоните на развитите страни трябва да възприемем и как да го направим. Този спор не е от днес и няма да завърши скоро“ (Проданов, 2004, с. 9).

Същевременно в заключителната глава на колективното изследване „Иновациите. Политика и практика“ В. Сгурев изразява съмнения относно целесъобразността от прилагането на стратегии на догонващото развитие. Той отбелязва, че „прилаганите многобройни стратегии за догонващо развитие, използвани от държавните администрации на много страни, имат определени граници и не могат да гарантират преход към израждането на постиндустриални икономики“ (вж. Петров, 2004, с. 495). Този извод авторът обосновава с твърденията, че преходът към постиндустриална икономика по принцип не може да се осъществи по аналогичен начин, както при изграждането на индустриални икономики – преди всичко с активното участие на държавата и с използването на евтина работна ръка и допускайки, че за целта е необходимо да бъдат създадени същите условия, както при страните, ориентирани към икономика, основана на знанието.

По-нататък Сгурев обобщава, че за България „са необходими разумни цели и гъвкави и разнообразни методи и средства за тяхното постигане“ (пак там, с. 514). Сред стратегическите цели той определя поддържането на високо равнище на системата на образование и квалификация, както и широкото използване на ИКТ, което авторът предполага, че в бъдеще може да осигури възможност за приобщаване към икономика на знанието⁶.

В по-близка перспектива Сгурев определя като „необходимо да се даде отговор на редица въпроси, свързани с развитието на иновациите и високите технологии, а именно: с какво да бъдат привлечени младите хора да останат в страната ни? Образование? Престижни професии? Стандарт? Благоприятна околна среда? Ще бъдат ли Балканите и България желано място за живеене? Какъв тип икономика ще изгражда нашата страна в рамките на Европейския съюз? Инвес-

⁶ Под формата на коментар бихме причислили тези цели по-скоро към средствата за постигане на определена обществено осъзната цел на развитие.

тиционно ориентирана? Иновационно ориентирана? Какъв иновационен потенциал ще може да поддържа страната в рамките на Европейския съюз? Ще запазим ли сегашното равнище на иновации? Ако го увеличим, по какъв начин? Ще се разработват ли високи технологии у нас?”. Накрая авторът завършва с извода, че „от отговора на тези въпроси до голяма степен зависи бъдещето на нашата държава” (Петров, 2004).

В същото колективно изследване е формулиран изводът, че един от централните въпроси е за принципите на взаимодействие между националната и европейската изследователска и иновационна стратегия и че печелившата стратегия предполага тяхното взаимодействие и взаимно допълване, а не ориентация към прилагането на заместващи стратегии на развитие (Петров, 2004, с. 223). Г. Ангелов дефинира международното научно-техническо сътрудничество като предизвикателство пред националната научна политика, което поставя редица проблеми, чакащи своето решение (пак там, с. 395). От гледна точка на фирмата Ив. Георгиев обобщава, че „знанията, натрупани в една фирма, придобиват характер на актив, който е необходим за постигане на фирмените цели и влияе върху нейната конкурентна позиция”, и че те зависят от „използването на собствени сили” или от възможността да се придобият „чрез трансфер на чужд опит и постижения” (пак там, с. 57, 59). М. Петров пък подчертава, че „иновационните проблеми на фирмено, регионално, държавно и общоевропейско равнище ... са сложни и комплексни и тяхното решаване е свързано с много предпоставки, условия и фактори” (пак там, с. 5).

В своя труд „Оптимистична теория за България“ А. Томов стига до извода, че „българската икономика се нуждае от ново качество на растежа” (Томов, 2005, с. 247). Той свързва това ново качество с определянето на отрасли – ускорители на растежа, което се възприема като основна цел на икономическото развитие. Отраслите ускорители според автора са селското стопанство, транспортът и туризмът.

Характеризираните дотук разбирания на български учени за определянето на целите на развитието на икономиката, респ. иновациите в предприятията, могат да се обобщят в четири групи основни направления. *Първата* разбира догонването като цел на икономическото развитие чрез прилагане на добри практики, но без да посочва критерий за избора им. *Втората* група не възприема модела на догонването, но и не предлага ясна формулировка на друг модел. В същото време се дефинират разнообразни стратегически цели, които при определени обстоятелства биха могли да се приемат по-скоро като средства за реализиране на обществено осъзната цел на развитие. *Третата* гледна точка с известни условности може да се охарактеризира като ускоряване на икономи-

ческият растеж чрез допълнителни инвестиции в определени отрасли ускорители. *Четвъртата* група от възгледи е свързана с отбягването на дефинирането на стратегическите цели при обновяването и използването на нови знания поради неговата сложност и комплексност. Общото между тези виждания е, че те или не вземат отношение, или отлагат проблема за формирането и за реализирането на цели чрез обновяване на дейностите на предприятията.

Относно характера на целите, които се поставят пред развитието на икономиката, сред учените се оформят две позиции: едните ги свързват с постигането на икономически цели като ръст на БВП, ръст на производителността на труда и т.н., а вторите – с постигането не само на икономически, но и на други обществени цели. Относно начините на постигането на целите на икономическото развитие обикновено се разчита на държавата и на нейните механизми на въздействие в условия на пазарна икономика⁷.

Относно критериите за определяне на приоритетите за държавно въздействие са представени три гледни точки. Първата свързва решаването на този въпрос със следването на добри световни практики, като не се конкретизира по какъв начин те да бъдат избрани, за да са приложими в рамките на страната. Втората група учени отлага този въпрос или го прехвърля на специално създадени за това органи, а третата не поставя въпроса за критериите.

Относно формулировката на приоритетите за обновяване на националната икономика могат да се отграничат два вида мнения, свързани с: (1) следване на практиките на водещите страни в света и (2) определяне като отрасли ускорители на такива, които са традиционни за българската икономика.

Според нас проблемът за развитието чрез генериране и използване на нови знания е текущ, но съвременното му ускоряване го прави приоритетен за всяко общество.

От гледна точка на запазването на интегритета на икономиката и обществото (по Хегел) приоритетите за обновяване на националната икономика трябва да са подчинени на осъзнати и обществено подкрепяни цели. Тук е необходимо да се отбележи, че целите на общественото развитие в преобладаващата си част обикновено се формират извън икономическата му сфера. Същевременно дори в условия на административно-команден механизъм за развитие на икономическия и на обществения живот липсва пълен консенсус относно формулировката на целта на общественото, съответно на икономическото развитие, даже и с аргументирани, разработени и научнообсновани приоритети за обновяване

⁷ Тук не са включени гледните точки на поддръжниците на чисто либералния модел на развитие на икономиката, при който не се предполага държавата да провежда насочени политики.

(вж. Чобанова, 2001, с. 7-11; 2012).

Неясните и несъгласувани стратегически документи за развитие на обществото, респ. на икономиката, са значителна пречка при формулирането и решаването на проблема за обновяването на национално и на фирмено равнище. С други думи, въпросът днес вече не е дали да има, а кои са и как да се определят приоритетите за обществено въздействие върху обновяването, какви са механизмите, освен пазарните, които да се използват за постигане на поставените цели. На практика проблемът с формирането на целите на обновяването и оценката на иновациите в предприятията се решава с практико-приложната методология на ЕК на базата на Европейското иновационно табло, съставено на основата на регулярни наблюдения на предприятията.

Заключение

Проведеното изследване дава основание да се направят следните изводи: (а) оценката на иновациите в предприятията, на първо място, е оценка на иновациите за постигане на целта на развитието им; (б) целите са разнообразни; (в) разнообразието на целите определя разнообразието в контекста на оценките.

Установяват се различни цели на обновяването, респ. различен контекст на оценките на обновяването на предприятията. Те са свързани, от една страна, с националната икономика, с конкуренцията, с големината на предприятията, с благосъстоянието на населението, с общия интерес, с икономията от мащаба и т.н., а от друга – с различни причини и последици. В съвременната дискуссия по тези проблеми изразяват мнения представители на различни школи на икономическата мисъл (на Брандайс и неговите последователи, на школите към университетите в Харвард, Оксфорд и Чикаго, на Шумпетер, на Портър, на ордолибералите и др.). Техните схващания се обогатяват и допълнително се аргументират, когато възникне необходимост в практиката.

В българската литература позициите по дискутираните въпроси за оценка на иновациите в предприятията могат да се обособят в три групи: (1) отхвърлящи нуждата от промяна в целта, (2) определящи промяната в целта като необходима и (3) представящи разбирания за съдържанието на целта на развитие.

Характерна особеност на съвременните дискусии за иновациите в предприятията и тяхната оценка е, че те все повече се свързват с потребностите на практиката – с приемането на закони за конкуренцията (Atkinson, 2021; Tirole, 1988) и с решаването на съвременни предизвикателства, резултат от ускоряването на промените в използваните технологии (Чобанова, 2021). Оттук логично следва и препоръката да се преодолее дескриптивният подход към проблемите на съв-

ременността в българската икономическа литература и да се премине към проблемноориентиран подход, насочен към решаване на проблеми на практиката. Във връзка с това може да се приложи друг подход, който изисква количествена оценка на иновациите в предприятията.⁸

Конфликт на интереси

Авторът декларира липса на конфликт на интереси.

Използвана литература

Angelov, I. (red.). (2003). *Ikonomikata na Balgariya i ES – strategiya za dogonvashto ikonomicheskoto razvitie do 2020 g.* Sofiya: Ikonomicheski institut na BAN, Fondatsiya “Fridrih Ebert”. [Ангелов, И. (ред.). (2003). *Икономиката на България и ЕС – стратегия за догонващо икономическо развитие до 2020 г.* София: Икономически институт на БАН, Фондация „Фридрих Еберт”] (*in Bulgarian*).

Angelov, I. (2004). Uskoreno ikonomicheskoto razvitie – teoriya i praktika. *Ikonomicheska misal*, No. 1, 3-33. [Ангелов, И. (2004). Ускорено икономическо развитие – теория и практика. *Икономическа мисъл*, No. 1, 3-33] (*in Bulgarian*).

Atkinson, R. (2021). *How Progressives Have Spun Dubious Theories and Faulty Research into a Harmful New Antitrust Doctrine*. Available at <https://itif.org/publications/2021/03/10/how-progressives-have-spun-dubious-theories-and-faulty-research-harmful-new>.

Balabanov, I. (2006). Kontseptualna sashtnost i definirane na natsionalnata strategiya za ikonomicheskoto razvitie. V: *Ikonomikata na Balgariya i Evropeyskiyat sayuz. Dogonvashto ikonomicheskoto razvitie – strategiya i realnosti*. Sofiya: Ikonomicheski institut na BAN, Fondatsiya “Fridrih Ebert”. [Балабанов, И. (2006). Концептуална същност и дефиниране на националната стратегия за икономическо развитие. В: *Икономиката на България и Европейският съюз. Догонващо икономическо развитие – стратегия и реалности*. София: Икономически институт на БАН,

⁸ На този вид оценка е посветено друго наше изследване, което предстои да бъде публикувано в следващия брой на сп. „Икономическа мисъл“.

- Фондация „Фридрих Еберт“] (*in Bulgarian*).
- Böhm, F. (1979). Left-Wing and Right-Wing Approaches to the Market Economy *Zeitschrift für die gesamte Staatswissenschaft/Journal of Institutional and Theoretical Economics*, September 1979, 442-448. Available at <https://www.jstor.org/stable/40750153>.
- Central Intelligence Agency (2016). *CIA World Factbook*. Available at <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/>.
- Chandler Jr., D. (1990). *Scale and Scope: The Dynamics of Industrial Capitalism*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Chobanova, R. (2001). Inovativnite obshtestva na znanieto – osnoven faktor na ikonomicheskoto razvitie na XXI vek. *Spisanie na Balgarskata akademiya na naukite*, No.1, 7-11. [Чобанова, Р. (2001). Иновативните общества на знанието – основен фактор на икономическото развитие на XXI век. *Списание на Българската академия на науките*, No.1, 7-11] (*in Bulgarian*).
- Chobanova, R. (2012). *Inovativnost na natsionalnata ikonomika*. Sofiya: AI „Prof. Marin Drinov“. [Чобанова, Р. (2012). *Иновативност на националната икономика*. София: АИ „Проф. Марин Дринов“] (*in Bulgarian*).
- Chobanova, R. (2015). Nauchna i inovatsionna politika: kam inteligentna spetsializatsiya za ikonomicheskoto razvitie na Bulgariya. *Ikonomicheska misal*, No. 5, 3-27. [Чобанова, Р. (2015). Научна и иновационна политика: към интелигентна специализация за икономическо развитие на България. *Икономическа мисъл*, No. 5, 3-27] (*in Bulgarian*).
- Chobanova, R. (2021). Noviyat stadiy na ikonomicheskoto razvitie. *Ikonomicheska misal*, No. 2, 3-31. [Чобанова, Р. (2021). Новият стадий на икономическо развитие. *Икономическа мисъл*, No. 2, 3-31] (*in Bulgarian*).
- Clark, J. M. (1961). *Competition as a Dynamic Process*. Washington, D.C.: The Brookings Institution.
- Dimitrov, M., Chipev, P., Keremidchiev, S. i Bakardzhieva, R. (2014). Savremenno sastoyanie na korporativnoto upravlenie v Bulgariya. *Spisanie na BAN*, No. 6. [Димитров, М., Чипев, П., Керемидчиев, С. и Бакърджиева, Р. (2014). Съвременно състояние на корпоративното управление в България. *Списание на БАН*, No. 6] (*in Bulgarian*).
- European Commission. (2015). *Research and Innovation – Unit for the Analysis and Monitoring of National Research Policies*. Directorate-General for Research and Innovation.
- Evans, D., Schmalensee, R. (2002). Some Economic Aspects of Antitrust Analysis in Dynamically Competitive Industries. *Innovation Policy and the Economy*, 2, 1-49.

- <https://doi.org/10.1086/653753>.
- Gaffard, J.-L. and Quéré, M. (2006). What's the aim for competition policy: optimizing market structure or encouraging innovative behaviors? *Journal of Evolutionary Economics*, 16, 175–187. DOI 10.1007/s00191-005-0014-0
- Georgiev, I., Keremidchiev, S. (1999). *Korporativno upravlenie v privatiziranite predpriyatiya*. Sofiya: BARMP. [Георгиев, И., Керемидчиев, С. (1999). *Корпоративно управление в приватизираните предприятия*. София: БАРМП] (*in Bulgarian*).
- Ileva, R. (2005). Pазарна strategiya i konkurentosposobnost na balgarskite predpriyatiya. V: *Integratsiya na Balgariya v Evropeyskiya sayuz – predizvikelstva na konkurentosposobnostta*. Sofiya: Ikonicheski institut pri BAN, Fondatsiya “Fridrih Ebert”. [Илева, Р. (2005). Пазарна стратегия и конкурентоспособност на българските предприятия. В: *Интеграция на България в Европейския съюз – предизвикателства на конкурентоспособността*. София: Икономически институт при БАН, Фондация „Фридрих Еберт“] (*in Bulgarian*).
- Iliev, I. (2003). *Predgovor kam „Natsionalni resursi za ikonomicheskoto razvitie“* (pod red. na K. Gabrovski). Sofiya: SUB. [Илиев, И. (2003). *Предговор към „Национални ресурси за икономическо развитие“* (под ред. на К. Габровски). София: СУБ] (*in Bulgarian*).
- Iliev, I. (2004). *Ikonomikata na Balgariya prez perioda 1949 – 2001 g.* Sofiya: PK “Dimitar Blagoev”. [Илиев, И. (2004). *Икономиката на България през периода 1949 – 2001 г.* София: ПК „Димитър Благоев“] (*in Bulgarian*).
- Kennedy, J. (2020, June). *Monopoly Myths: Are Markets Becoming More Concentrated*. ITIF. Available at <https://itif.org/publications/2020/06/29/monopoly-myths-are-markets-becoming-more-concentrated>.
- Keremidchiev, S., Nedelchev, M. (2020). Podobryavane sastoyaniето na korporativnoto upravlenie na darzhavnite predpriyatiya. V: *Ikonomicheskoto razvitie i politiki. Realnosti i perspektivi*. Mezhdunarodna nauchna konferentsiya na Instituta za ikonomicheski izsledvaniya pri BAN, 21 – 22 noemvri 2019. Sofiya: AI „Prof. Marin Drinov“. [Керемидчиев, С., Неделчев, М. (2020). Подобряване състоянието на корпоративното управление на държавните предприятия. В: *Икономическо развитие и политики. Реалности и перспективи*. Международна научна конференция на Института за икономически изследвания при БАН, 21 – 22 ноември 2019. София: АИ „Проф. Марин Дринов“] (*in Bulgarian*).
- Konkurentno pravo v Balgariya. (2021). Publikatsiya, sastavena ot advokatsko druzhestvo „Kalaydzhiiev i Georgiev“ po vazlozhenie na fondatsiya „Konrad Adenauer“. Sofiya. [Конкурентно право в България. (2021). Публикация, съставена от адвокатско дружество „Калайджиев и Георгиев“ по възложение на фондация „Конрад Аденауер“. София] (*in Bulgarian*).

- Leonidov, A. (2003). "Novata ikonomika": modeli i pravitelstvena politika. *Ikonomicheska misal*, No. 3, 3-21. [Леонидов, А. (2003). „Новата икономика“: модели и правителствена политика. *Икономическа мисъл*, No. 3, 3-21] (in Bulgarian).
- Maskin, E., Tirole, J. (1987). A Theory of Dynamic Oligopoly, III. Cournot Competition. *European Economic Review*, 31, 947-968.
- Milanova, A. and Naydenova, P. (2023). A Cultural Framework of Innovation Potential. In: Kaya, M. V. (ed.). *Social and Economic Studies within the Framework of Emerging Global Developments*, Vol. 2. Berlin: Peter Lang GmbH.
- Naydenov, N. (2002). Korporatizmat kato nov tip sotsialno-ikononicheska sistema. *Ikonomicheska misal*, No. 5, 27-43. [Найденов, Н. (2002). Корпоратизмът като нов тип социално-икономическа система. *Икономическа мисъл*, No. 5, 27-43] (in Bulgarian).
- Nedyalkova, A. (2004). *Globalizatsiya i ikonomika na razvitiето*. Varna: UI „Chernorizets Hrabar“. [Недялкова, А. (2004). *Глобализация и икономика на развитието*. Варна: УИ „Черноризец Храбър“] (in Bulgarian).
- Petrov, M. (red.) (2004). *Inovatsiite. Politika i praktika*. Sofiya: Fondatsiya „Prilozhni izsledvaniya i komunikatsii“. [Петров, М. (ред.) (2004). *Иновациите. Политика и практика*. София: Фондация „Приложни изследвания и комуникации“] (in Bulgarian).
- Portar, M. (2004 [1990]) *Konkurentnoto predimstvo na natsiite*. Sofiya: Klasika i Stil. [Портър, М. (2004 [1990]). *Конкументното предимство на нациите*. София: Класика и Стил] (in Bulgarian).
- Prodanov, V. (otg. red.) (2004). *Dogonvashtoto razvitie*. Sofiya: Institut za filosofski izsledvaniya pri BAN, Veliko Tarnovo: Faber. [Проданов, В. (отг. ред.) (2004). *Догонващото развитие*. София: Институт за философски изследвания при БАН, Велико Търново: Фабер] (in Bulgarian).
- Robinson, J. (1933). *The Economics of Imperfect Competition*. London: Macmillan.
- Robinson, J. (1934). What is Perfect Competition? *Quarterly Journal of Economics*, Vol. 49, Issue 1. <https://doi.org/10.2307/1883878>.
- Savov, S. (2004). "Balgarskiyat paradoks" – ikonomicheski rastezh, koyto ne predizvika optimizam. *Ikonomicheska misal*, No. 3, 3-25. [Савов, С. (2004). „Българският парадокс“ – икономически растеж, който не предизвиква оптимизъм. *Икономическа мисъл*, No. 3, 3-25] (in Bulgarian).
- Schumpeter, J. A. (2008 [1934]). *The Theory of Economic Development: An Inquiry into Profits, Capital, Credit, Interest and the Business Cycle*. New Brunswick (USA) and London (U.K.): Transaction Publisher.

- Teece, D. (2009). *Dynamic capabilities & strategic management. Organizing for Innovation and Growth*. Oxford: Oxford University Press.
- Tirole, J. (1988). *The Theory of Industrial Organization*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Tomov, A. (2005). *Optimistichna teoriya za Bulgariya*. Sofiya: ИК „Нр. Ботев“. [Томов, А. (2005). *Оптимистична теория за България*. София: ИК „Хр. Ботев“] (*in Bulgarian*).
- U.S. Senate. (2000, March 22). *Statement of Joel I. Klein* (Assistant Attorney General, Antitrust Division of the U.S. Dept. of Justice. Antitrust, Business Rights and Competition Subcommittee) *before the Committee on the Judiciary*. Available at <https://www.justice.gov/archive/atr/public/testimony/4381.htm>
- World Bank. (2012, Jan.). *Going for Smart Growth: Making Research and Innovation Work for Bulgaria*. Technical Report.
- Zakon za zashtita na konkurenciyata. *Darzhaven vestnik*, br. 39 ot 1991. [Закон за защита на конкуренцията. *Държавен вестник*, бр. 39 от 1991] (*in Bulgarian*).
- Zakon za zashtita na konkurenciyata. *Darzhaven vestnik*, br. 52 ot 1998. [Закон за защита на конкуренцията. *Държавен вестник*, бр. 52 от 1998] (*in Bulgarian*).
- Zakon za zashtita na konkurenciyata. *Darzhaven vestnik*, br. 102 ot 2008. [Закон за защита на конкуренцията. *Държавен вестник*, бр. 102 от 2008] (*in Bulgarian*).

Росица Чобанова е доктор на икономическите науки, професор в секция „Икономика на фирмата“, Институт за икономически изследвания при Българската академия на науките, r_chobanova@iki.bas.bg

Rossitsa Chobanova, D.Sc., is Professor at the Department “Economics of the Firm” of the Economic Research Institute at the Bulgarian Academy of Sciences r_chobanova@iki.bas.bg

EVALUATION OF INNOVATIONS IN ENTERPRISES: THEORETICAL ASPECTS

Abstract: Innovations in enterprises and their evaluation are a real and significant problem regarding the transition to a new stage of economic development, as well as the related reformulation of enterprise development strategies and corresponding governmental policy. In this regard, the article aims to systematize the different positions on this problem. The positions of representatives from schools of economic thought at Brandeis, Harvard, Oxford and the University of Chicago and followers of Schumpeter, Porter, ordoliberal, etc. are distinguished. Different objectives of the renewal process are also established, respectively, in different evaluative contexts related to competition, enterprise size, welfare, general interest, new technological paradigms, etc., on the one hand, and various causes and consequences, on the other. The positions in the Bulgarian literature are grouped as those that reject the need for a change in the goal or those that define it as necessary and according to the goal's content.

In conclusion, it is summarized that modern discussions about innovations in enterprises and their evaluation are increasingly connected with current practical needs – the initiation of competition laws, solving contemporary challenges, the result of accelerating changes in the technologies used, etc. A recommendation is made to overcome the descriptive approach to problems of modernity in the Bulgarian economic literature and move to a problem-oriented one which aims at solving the current and emerging problems.

Keywords: economic development; innovation; assessment; enterprises; state policy

JEL codes: A13; B52; L21; L25; O38

Как да се цитира тази статия:

How to cite this article:

Chobanova, R. (2023). Otsenka na inovatsiite v predpriyatiyata: teoretichni aspekti. (Evaluation of innovations in enterprises: theoretical aspects. *Economic Thought Journal*, 68 (4), 359-379 (in Bulgarian). <https://doi.org/10.56497/etj2368401>